

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

בס"ד

טבת התשפ"ו
מפטיר ויִקְרָבוּ יְמֵי דָוִד (מלכים א)

פרשת ויחי

עלון חידושי תורה ופרפראות על פרשת השבוע בעניינינו דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל

בפרשת ויחי 85 פסוקים = **נָא יָדָךְ, מִלֵּה, יוֹדוּךָ אַחֲדֶיךָ**

אם נָא מְצַאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים נָא יָדָךְ תַּחַת יָרְכִי וְעֲשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְנֶאֱמַת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם. (מז כט) תרגום בגזירת מהולתני.
הַיְהוּדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אַחֲדֶיךָ יָדָךְ בְּעֶרְףְךָ אֵלֶיךָ וְשִׁתְּחוּ לָךְ בְּגִי אֲבִיךָ. (מט ח)

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חַיִּים שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה. (מז כח) פרש"י - לָמָּה פָּרְשָׁה זֶה סְתוּמָּה? לָפִי שִׁכְיִין שְׁנַפְטָר יַעֲקֹב אָבִינוּ, נִסְתָּמוּ עֵינָיו וְלָפָם שָׁלַל יִשְׂרָאֵל מִצְרַת הַשְּׁעָבֹד שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעֲבָדָם. (בְּרַאשִׁית רַבָּה צו, א).

עֵינָיו לָבָם בְּגִימְטְרִיא אֹרֶךְ הַגְּאוּלָּה (257) - על ידי הסתלקות יעקב אבינו ע"ה בחינת עקב ענוה, נסתם ח"ו אור הגאולה. ואם נסתלקה בחינת ענוה אין אחדות, וידוע שעיקר הגאולה היא מכה אהבה ואחדות בקרב ישראל, כי חורבן הבית היה בגלל שנאת חינם (יומא ט:). אמנם צדיקים בכל דור ודור הם בבחינת עקב ענוה ועל דם נזכה להתגלות אור הגאולה. (אהבת ישראל)

שאלה - הרי כל זמן שהיה אחד מן השבטים קיים וכל שכן בזמן שיוסף היה קיים לא היה שעבוד. כדפרש"י (שמות ו טו) **וַשְׁנַיִם חַיֵּי לֹוִי** - לָמָּה נִמְנָו שְׁנֹוֹתָיו שָׁל לֹוִי לְהוֹדִיעַ פְּמָה יָמֵי הַשְּׁעָבֹד, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁאֶחָד מִן הַשְּׁבָטִים קָיָם, לֹא הָיָה שְׁעָבֹד. וכאן אומר שֶׁהִתְחִילוּ לְשַׁעֲבָדָם כִּשְׁנַפְטָר יַעֲקֹב אֵע"ה.

תשובה - אמרו חז"ל (ביצה לב): כָּל הַמְצַפֶּה עַל שְׁלֹחַן אַחֲרָיִם - עוֹלָם חֹשֶׁךְ בְּעֵדוֹ. פרש"י - חוֹשֶׁךְ פָּרוֹס לִפְנֵי הַכֹּל עַלִּי כְחוֹשֶׁךְ. רַב חֲסֵדָא אָמַר אָף חַיֵּי אֵינָן חַיִּים. כל זמן שיעקב היה חי היה הנילוס עולה לרגליו והיו המצרים מתברכים בזכותו. כתיב (מז י) **וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרֵעָה** פרש"י - ומה בְּרָכָה בְּרָכָה? שֶׁעֲלָה נִילוֹס לְרַגְלָיו, לָפִי שֶׁאֵין אֶרֶץ מִצְרַיִם שׁוֹתָה מִי גִשְׁמִים, אֲלֹא נִילוֹס עוֹלָה וּמְשַׁקָּה. וּמִבְּרַכְתּוֹ שָׁל יַעֲקֹב וְאֵילָף הָיָה פְרֵעָה בָּא עַל נִילוֹס וְהוּא עוֹלָה לְקֶרְאָתוֹ וּמְשַׁקָּה אֶת הָאֶרֶץ (תַּחֲנוּמָא). ועל כן לא היו השבטים ניזונים משל מצרים אלא בזכות יעקב, אבל כשמת יעקב אמרו חז"ל שחזר הרעב, כתב רבנו בחיי (מז יח) - וזהו שדרשו רז"ל 'כיון שמת יעקב אבינו חזר הרעב ליושנו, וזהו שכתוב **וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרֵעָה**, במה ברכו, שנמנעו שני רעב'. אם כן זה עצמו שהיו סמוכים על שולחן אחרים נקרא שעבוד וסמיית עינינו, כי על ידי זה היו משועבדים לפרעה בעבור שהיו נהנים ממנו והיה בזה התחלת הגלות. (תורת משה' להחת"ס) א"ר יוסי כיון שמת יעקב אבינו חזר הרעב ליושנו שנאמר (יבא) **וַעֲתָה אֵל תִּירָאוּ אֲנִי אֶכְלָל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם** נאמר כאן כלכול ונאמר להלן כלכול מה כלכול האמור להלן רעב אף כלכול האמור כאן רעב. (סוֹפְתָא סוֹטָה יג) א"נ מִד כִּשְׁנַפְטָר יַעֲקֹב הִתְחִילוּ לְשַׁעֲבָד בְּהֵם מֵעַט.

(דעת זקנים, החוקני) א"נ מִד כִּשְׁמַת יַעֲקֹב הִתְחִילוּ הַמִּצְרַיִם לְשַׁאוֹל מֵהֶם מִיִּסִּים וַיְהִי לָמַס עֲבָד אֲבָל שִׁיעֲבֹד הַבְּנִין לֹא הָיָה עַד שִׁמַּת לֹוִי, וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיִּיהֶם לֹא הָיָה עַד שִׁנּוּלְדָה מַרִּים שְׁנִקְרָאתָ עַל שֵׁם הַמְרִירוֹת, וְנִסְתַּמְתּוּ מֵיעֲקֹב כֹּל צְרוּת שְׁבַע עוֹלָם **כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצְּדִיק** (ישעיה נז). (הרוקח)

דָּבָר אַחֵר: **שִׁבְקֵשׁ לְגִלוֹת אֶת הַקֶּץ לְבְנָיו, וְנִסְתַּמְתּוּ מִמֶּנּוּ** (בראשית רבה שם). מה הטעם שנסתמו הקץ ממנו.

דרשו רז"ל (סנהדרין צח). כתיב (ישעיה ס כב) **אֲנִי יְ-הוָה בְּעֵתָה אֲחִישְׁנָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי רַמִּי, פְּתִיב בְּעֵתָה' וְכַתִּיב 'אֲחִישְׁנָה'. זָכוּ אֲחִישְׁנָה, לֹא זָכוּ בְעֵתָה. גִּילוּ בִזָּה שִׁישׁ לְגְאוּלָּה שְׁנֵי זְמַנִּים: הָאֶחָד - הוּא אֲפֻשְׁרֵי עַל יְדֵי תְשׁוּבָה וְזִכּוּת הַדּוֹר; וְהָאֶחָד - הוּא מְחַוִּיב בְּהַגִּיעַ הַעֵת הַגְּזוֹר לִפְנֵי יַתְעַלָּה. (משמיע ישועה)**

מאחר שיעקב מידתו אמת אהיה מגלה הקץ היה מוכרח להיות כן, דכתיב (מז יח) **וְתָתַן אֱמֶת לְיַעֲקֹב, אֲבָל הַקְּבָ"ה רָצָה שֶׁאֵם יִזְכּוּ יִשְׂרָאֵל יִגִּיעַ קֶצֶם לִפְנֵי הַעַת עַל כֵּן נִסְתַּמְתּוּ מִמֶּנּוּ שֶׁלֹא יִגִּיד. (צמח צדיק)**

מוֹבָא בְזוּדָה' ק' שֶׁהֵטַעַם שׁוֹמֵן קֶץ הַגְּלוּת נִסְתַּמְתּוּ מֵעַם יִשְׂרָאֵל וְלֹא נִתְנַבְּאוּ עֲלָיו כְּדִי שֶׁכֹּאשֶׁר יִבְאוּ צְרוּת עַל עַמִּי יִחְשְׁבוּ שֶׁהֵנָּה בֹא הַקֶּץ וְהַגְּאוּלָּה, שֶׁהָיָה עַת צְרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנּוּ יִשְׁעוּ (רמיה ל) ויתנחמו בצרתם. ואם היו יודעים את הקץ היו מתייאשים מהצרות שיבואו עליהם, משום שידעו שאין זו הצרה האחרונה. (תפארת יהונתן)

וַיִּקְרָבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מְצַאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים נָא יָדָךְ תַּחַת יָרְכִי וְעֲשִׂיתָ עִמָּדִי חֶסֶד וְנֶאֱמַת אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם. (מז כט) פרש"י - סוֹפָה לְהָיִיתׁ עֲרָה פְנִים וּמִרְחֻשִׁין תַּחַת גּוּפִי, וְשֶׁאֵין מִמֶּי חוֹצָה לְאֶרֶץ חַיִּים אֲלֹא בְצַעַר גְּלָגוּל מְחִילוֹת, וְשֶׁלֹא יַעֲשׂוּנִי מִצְרַיִם עֲבֹדָה זָרָה. (מדרש רבה) בְּעֵינֶיךָ שִׁים נָא יָדָךְ תַּחַת יָרְכִי ס"ח בגימטריא זה במילה השביעי' (491) (הרוקח) **אֱמַת ר"ת אַרְוֹן מִיִּטָּה תְּכַרִּיכִים** (מדרש תלפיות)

אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם' לכאורה תיבת **נָא** מיותרת. לפי שכבר אמר 'אם נָא מְצַאֲתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ שִׁים נָא יָדָךְ תַּחַת יָרְכִי'. ג' טעמים רמוזים במילים **אֵל נָא**. **אֵל נָא** ר"ת אֲצַבַּע אֶלְקִים נַעֲשֶׂה לָהֶם. [כאשר ראו החרטומים שלא יכלו להוציא את הכנים הודו במעשה שהיה מאת האלקים] ד"א שלא יעשו אותו ע"ז גם כן דייק מתבית **נָא** כי חז"ל מנו **נ"א** מצוות התלויות באהרית. [כתב הרמב"ם הל' עבודה זרה - יש בכללן אחת וחמישים מצוות: שתי מצוות עשה, ותשע וארבעים מצוות לא תעשה]. ד"א יעקב אמר שלא יפדו בי המצריים, ר"ל זכותו תגן עליהם בהיותו קבור לשם ומתיבת **נָא** דייק **נָא** כעת אפילו לשעה כי במקום שגוף הצדיק קבור לפי שעה גם כן מגן זכותו. (אגרא דלה)

ג' פעמים **נָא** בפסוק כנגד חן חסד ואמת, כי אין קורין אבות אלא לשלשה (ברכות טז): על כן בבקשה ממך תביאני שם. **אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּגִימְטְרִיא** 'צער מחילות' (854). ושמה תאמר לא אקברנו במצרים אלא בארץ פלשתים לכך נאמר **וְשִׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתֵי**, ושמה תאמר בניך ישאו אותך אבל אני שמה לא יתן לי פרעה רשות לכך נאמר **וַיִּשְׁאַתְנִי**, ושמה תאמר אף אם יתן לי רשות לא יתן לי רשות להרחיק עד חברון לכך נאמר **בְּקִבְרָתָם**, ושמה תאמר לא יניחך פרעה לכן **הַשְּׁבַעָה לִי**, ולא אמר **הַשְּׁבַעָה לִי פִיּוֹם** כמו שאמר לעשו (בראשית כה לג) כי ידע שיוסף אמיתי היה. (הרוקח)

שִׁים נָא יָדָךְ - תתפרש לשון זמן ולשון בקשה, לשון בקשה, מלבד מה שאמר לשון בקשה בסמוך על המעשה חזר לומר בקשה פעם ב' כי מלבד שיסכים על החסד ויאמר לו לעשות כן עוד מפיסו להשבע לו על החסד לקיימו, ותתפרש לשון עתה שנתכוון לשלול ממנו תשובת עוד היום שבו יעשה דבר זה כי לא היה זמן המתו כמו שתמצא שאמר אחר זה (מז א) **וַיְהִי אַחֲרָיִם הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** וגו' הא למדת שלא היה אז בפרק הנסיעה לזה אמר אליו שים עתה מבלי טענת עד עת בוא דבר מלך שלטון. (אה"ח)

וְשִׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתֵי וַיִּשְׁאַתְנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתֵּנִי בְּקִבְרָתָם וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדָבָרְךָ. (מז ל)

שאלה - מה הטעם דכתיב **כְּדָבָרְךָ** בכתיב חסר י'.
תשובה - יוסף היה יכול להקשות ליעקב, דאם קבר את רחל בדרך כדי שתהיה לעזרה לבניו כשיגלה אותם נבזוראדן, הלא נראה שטוב יהיה כשיעקב יהיה טמון במצרים עד שיצאו כדי שיהיה להם לעזר לבניו כל ימי עניינם וגלותם. אבל יוסף אמר **אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדָבָרְךָ** בחסרון חכמה, דהיו"ד מורה על חכמה כנודע, והיינו **אֶעֱשֶׂה כְּדָבָרְךָ** בחסרון חכמה, הגם שיש מקום להקשות. (לקוטי מהרצ"א אות עב)

וַיִּבְרַכֵּם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֶר בְּךָ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר יִשְׁמַךְ אֱ-לֹהִים פְּאֻרִים וְכַמְנֹשָׁה וַיִּשְׁמַךְ אֶת אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה. (מז ס)

שאלה - מה הטעם שבברכת יעקב לבניו של יוסף תמצא דברים כפולים, **וַיִּבְרַכֵּם - יִבְרָךְ, לְאֹמֶר - יִשְׁמַךְ, לְאֹמֶר - יִשְׁמַךְ**.
תשובה - לפי שעיקר הברכה היתה לאפרים וראה שהיה ירבעם עתיד לצאת ממנו לכפול עון אבותיו, שהם עשו עגל אחד והוא העמיד שני עגלי זהב אחד בידן ואחד בבית אל. אמר בלבו אברכנו בכפל כדי שתתקיים הברכה בשבטו. (רבינו אפרים)

שאלה - פרש"י - הָבָא לְבָרַךְ אֶת בְּנָיו, וַיִּבְרַכֵּם בְּבִרְכָתָם, וַיֹּאמֶר אִישׁ לְבָנָו יִשְׁמַךְ אֱ-לֹהִים פְּאֻרִים וְכַמְנֹשָׁה. מה הטעם דאמר בְּךָ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר הו"ל"ל בְּכֶם יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶר. כדכתיב **וַיִּבְרַכֵּם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֶר**.

